

نشر نویسه پارس

حس آمیزی در زبان فارسی

رویکردی شناختی و پیکره‌مدار

نویسندگان:

دکتر کامیار جولایی

(دانش‌آموخته دکتری زبان‌شناسی از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)

دکتر آزیتا افراشی

(عضو هیئت علمی گروه زبان‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

www.ketab

سرشناسه	جولایی، کامیار، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	حسن آمیزی در زبان فارسی: رویکردی شناختی و پیکره‌مدار / نویسندگان کامیار جولایی، آرینا افراشی.
مشخصات نشر	تهران: نویسه پارس، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۲۵۱ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۳۸۶-۲۵-۷
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
موضوع	حسن آمیزی در ادبیات
Synesthesia in literature
موضوع	حسن آمیزی
Synesthesia
شناسه افزوده	افراشی، آرینا، ۱۳۵۱ -
رده بندی کنگره	PIR۴۰۰۹
رده بندی دیویی	۸۵۰/۸۳۵۴
شماره کتابشناسی ملی	۷۶۵۲۵۷۵

نشر نویسه پاریس

نویسنده: کامیار جولایی، آزیتا افراشی

آتلیه نشر نویسه پاریسی: STUDIO FIVE

ناشر: نشر نویسه پاریسی

دفتر انتشارات: ۵۳۲۴۶-۷۷۰-۲۱۰

نماینده فروش: کتابفروشی توس: ۶۶۴۶۱۰۰۷

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰۴۵۵۴۵۵۴۱۴۲

وبگاه: www.neveesen.com

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۸۶-۲۵-۷

چاپ و صحافی: روز

کلیه حقوق محفوظ و متعلق به «نشر نویسه پاریسی» است.
تکثیر و انتشار این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، بدون مجوز قبلی و کتبی
ممنوع و مورد پیگیری قانونی قرار خواهد گرفت.

پیشگفتار

در گذشته حس‌آمیزی موضوعی بود که صرفاً در حوزه ادبیات مورد توجه قرار می‌گرفت و ادبا این پدیده را به عنوان آرایه‌ای زبانی مورد بررسی قرار می‌دادند. اما امروزه حس‌آمیزی غالباً از دو جنبه مورد بررسی قرار می‌گیرد: یکی حس‌آمیزی به عنوان ویژگی‌ای ادراکی که در افراد خاصی بروز پیدا می‌کند و جایگاه مطالعه آن در علم عصب‌شناسی و مطالعات مغز است و دیگری بازنمود حسی‌آمیزی در زبان که در حیطه علم زبان‌شناسی، به‌ویژه زبان‌شناسی شناختی قرار می‌گیرد.

چنانکه در ادامه خواهیم دید، حس‌آمیزی پدیده‌ای با بنیان شناختی است؛ به بیان دیگر برگرفته از سازوکارهای ذهن بشر است که هم در نحوه ادراک برخی افراد از پدیده‌های اطراف و هم در زبان روزمره بازنمود می‌ابد. در این کتاب سعی داریم ابتدا حس‌آمیزی را با بهره‌گیری از یافته‌های علم عصب‌شناسی معرفی نماییم و خاستگاه آن را در مغز مورد مطالعه دهیم و سپس به بازنمود حس‌آمیزی در زبان به عنوان پدیده‌ای شناختی بپردازیم و مطالعه آن را در زبان فارسی از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی و با رویکردی پیکره‌ای صورت بخشیم. از این رو، این اثر رویکردی میان‌رشته‌ای را به مطالعه پدیده حس‌آمیزی در زبان برگزیده است، به این معنی که با استفاده از علوم عصب‌شناسی، زبان‌شناسی شناختی و زبان‌شناسی پیکره‌ای به بررسی همه‌جانبه این پدیده می‌پردازد.

امروزه استفاده از پیکره‌های زبانی و تکیه بر داده‌های واقعی زبانی به صورت گسترده‌ای رواج یافته و شرط اساسی انجام بسیاری از پژوهش‌های نظری و

کاربردی شده است. کتاب حاضر با بهره‌گیری از پیکره‌ای منتخب از پایگاه ۱۰۰ میلیون واژه‌ای داده‌های زبان فارسی برای نخستین بار با رویکردی پیکره‌مدار به تحلیل بازنمود حس‌آمیزی در زبان فارسی معاصر پرداخته است. نگارندگان تلاش کرده‌اند تا ضمن بهره‌گیری از روش‌های پیکره‌ای در تحلیل‌های زبانی، خوانندگان را با مهمترین نظریه‌ها و تعاریف موجود در زبان‌شناسی پیکره‌ای که از متأخرترین رویکردها در مطالعات زبان‌شناسی محسوب می‌شوند نیز آشنا سازند.

همچنین درخصوص رابطه میان عبارت‌های حس‌آمیخته و استعاره‌های مفهومی نظرات مختلفی وجود دارد که در کتاب به آنها پرداخته شده است. آنچه از تحلیل شواهد زبانی به دست آمد، رابطه‌ای نزدیک میان استعاره و حس‌آمیزی را نشان داد؛ از این رو بخشی از کتاب به توضیح نظریه استعاره‌های مفهومی و جایگاه آن در زبان‌شناسی شناختی اختصاص دارد. در کنار آن، موضوعاتی نظیر فرضیه بدنامندی، مجاز مفهومی، بازنمود عواطف در زبان و نیز مبحث فعل‌های حسی در زبان فارسی مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

رابطه میان حس‌آمیزی و انواع انتقال‌های حسی در زبان با مقوله فرهنگ از دیگر مباحثی است که تلاش شده است در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گیرد. نتایج پژوهش صورت گرفته در این اثر از آن رو اهمیت دارد که برای اولین بار امکان مقایسه حس‌آمیزی در زبان فارسی را با پژوهش‌های موجود در زبان‌های دیگر میسر می‌کند و جایگاه زبان فارسی را به لحاظ رده‌شناسی شناختی در میان سایر زبان‌ها مشخص می‌نماید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سخنگویان زبان فارسی معاصر از کدام حواس به عنوان حواس پایه‌ای و از کدام حواس در جایگاه حواس تمایزگزارنده برای بیان ادراکات حسی خود استفاده می‌کنند. از آنجا که حس‌آمیزی پدیده‌ای شناختی و دارای بنیانی عصب‌شناختی است، و از سوی دیگر بازنمود آن در زبان، متأثر از عوامل فرهنگی است، تحلیل شواهد حس‌آمیزی در زبان فارسی می‌تواند ما را به درک کامل‌تری از این پدیده رهنمون سازد و علاوه بر تبیین سازوکارهای فیزیولوژیک دخیل در آن که جهانی هستند، از رهگذر مقایسه‌های بین‌زبانی، نقش فرهنگ را نیز در تبیین بازنمود زبانی این پدیده آشکار سازد.

فصل اول: پیش زمینه	۱۹
۱-۱. مقدمه	۱۹
۲-۱. حس آمیزی چیست؟	۲۱
۳-۱. ضرورت و اهمیت مطالعه حس آمیزی در زبان فارسی	۲۳
۴-۱. مطالعه حس آمیزی و کاربردهای آن	۲۵
۵-۱. سازمان بندی کتاب	۲۶
فصل دوم: ادراک حس آمیخته	۲۹
۱-۲. مقدمه	۲۹
۲-۲. تعریف حس آمیزی	۳۱
۳-۲. ویژگی های تجربه های حس آمیزی	۳۲
۴-۲. میزان فراگیری حس آمیزی و انواع آن در افراد جامعه	۳۳
۵-۲. انواع حس آمیزی	۳۵
۱-۵-۲. حس القا کننده زبان	۳۶
۱-۱-۵-۲. حس آمیزی نویسه به رنگ	۳۷
۲-۱-۵-۲. حس آمیزی واج به رنگ	۳۷
۳-۱-۵-۲. حس آمیزی انسان انگاری نویسه ای	۳۷
۴-۱-۵-۲. حس آمیزی انسان انگاری ترتیبی-زبانی	۳۷
۲-۵-۲. حس القا کننده بینایی	۳۸
۱-۲-۵-۲. حس آمیزی لمسی آینه ای	۳۸
۲-۲-۵-۲. حس آمیزی تصویر به صدا	۳۸
۳-۲-۵-۲. حس آمیزی تصویر به بو یا تصویر به طعم	۳۹
۴-۲-۵-۲. حس آمیزی تصویر به حرکت یا تصویر به لامسه	۳۹
۵-۲-۵-۲. حس آمیزی تصویر به دما	۳۹
۳-۵-۲. حس القا کننده لامسه	۳۹
۱-۳-۵-۲. لامسه به دما	۴۰
۲-۳-۵-۲. حس آمیزی درد به رنگ	۴۰

- ۴۰..... ۳-۳-۵-۲. حس آمیزی لامسه به احساسات.....
- ۴۰..... ۴-۳-۵-۲. حس آمیزی لامسه به بو یا لامسه به طعم.....
- ۴۱..... ۴-۵-۲. حس القا کننده چشایی.....
- ۴۱..... ۱-۴-۵-۲. حس آمیزی طعم به رنگ.....
- ۴۱..... ۲-۴-۵-۲. حس آمیزی طعم به لامسه یا طعم به دما.....
- ۴۱..... ۳-۴-۵-۲. حس آمیزی طعم به صدا.....
- ۴۱..... ۵-۵-۲. حس القا کننده صدا.....
- ۴۲..... ۱-۵-۵-۲. حس آمیزی صدا به رنگ.....
- ۴۲..... ۲-۵-۵-۲. حس آمیزی صدا به تصویر.....
- ۴۲..... ۳-۵-۵-۲. حس آمیزی صدا به دما یا صدا به لامسه.....
- ۴۳..... ۴-۵-۵-۲. حس آمیزی صدا به طعم.....
- ۴۳..... ۶-۵-۲. حس القا کننده بویایی.....
- ۴۳..... ۱-۶-۵-۲. حس آمیزی بو به لامسه یا بو به گرما.....
- ۴۳..... ۲-۶-۵-۲. حس آمیزی بو به طعم.....
- ۴۳..... ۳-۶-۵-۲. حس آمیزی بو به صدا یا بو به تصویر.....
- ۴۴..... ۷-۵-۲. حس القا کننده عواطف.....
- ۴۴..... ۱-۷-۵-۲. حس آمیزی عواطف به رنگ.....
- ۴۴..... ۲-۷-۵-۲. حس آمیزی عواطف به بو یا عواطف به طعم.....
- ۴۴..... ۳-۷-۵-۲. حس آمیزی عواطف به صدا.....
- ۴۵..... ۸-۵-۲. دیگر حواس القا کننده در حس آمیزی.....
- ۴۵..... ۱-۸-۵-۲. حرکت.....
- ۴۵..... ۲-۸-۵-۲. شخصیت.....
- ۴۵..... ۳-۸-۵-۲. اوج لذت جنسی.....
- ۴۵..... ۴-۸-۵-۲. اشیاء.....
- ۴۶..... ۵-۸-۵-۲. اعداد.....
- ۴۶..... ۶-۲. دلایل حس آمیزی.....
- ۴۷..... ۱-۶-۲. انگاره‌ها و سازوکارهای نوروئی حس آمیزی.....
- ۵۰..... ۲-۶-۲. یافته‌های ژنتیک در حس آمیزی.....
- ۵۱..... ۷-۲. جمع بندی مطالب.....

۵۳	فصل سوم: حس آمیزی از دیدگاه زبان شناسی شناختی
۵۳	۱-۳. مقدمه
۵۴	۲-۳. علم شناخت
۵۶	۳-۳. زبان شناسی شناختی
۵۹	۱-۳-۳. فرضیه بدنمندی
۶۰	۲-۳-۳. جریان های مهم در معناشناسی شناختی
۶۰	۱-۲-۳-۳. استعاره های مفهومی
۶۳	۲-۲-۳-۳. مجاز مفهومی
۶۴	۳-۲-۳-۳. بازنمود عواطف در زبان
۷۰	۴-۲-۳-۳. استعاره و فعل های حسی
۷۶	۴-۳. بازنمود حس آمیزی در زبان
۷۷	۱-۴-۳. انتقال حواس در عبارت های حس آمیخته
۷۸	۲-۴-۳. انتقال حسی و سلسله مراتب انتقال حواس
۸۲	۳-۴-۳. عبارت های حس آمیخته نهاده شده و بدیع
۸۴	۵-۳. جمع بندی مطالب
۸۷	فصل چهارم: پیشینه مطالعات در حوزه حس آمیزی
۸۷	۱-۴. مقدمه
۹۰	۲-۴. مطالعه حس آمیزی در زبان
۹۰	۱-۲-۴. مطالعات غیر فارسی زبان
۹۱	۱-۱-۲-۴. اولمان (۱۹۵۹): مبانی معناشناسی
۹۲	۲-۱-۲-۴. ویلیامز (۱۹۷۶): صفات حس آمیخته، قانون احتمالی تغییرات معنایی
۹۳	۳-۱-۲-۴. کلاس (۱۹۹۳): جهان های حواس
۹۴	۴-۱-۲-۴. دی (۱۹۹۶): حس آمیزی و استعاره های حس آمیخته
۹۶	۵-۱-۲-۴. شن (۱۹۹۷): محدودیت های شناختی بر ارائه های شعری
۹۷	۶-۱-۲-۴. یو (۲۰۰۳): استعاره های حس آمیخته، رویکردی شناختی
۹۷	۷-۱-۲-۴. لیورز (۲۰۱۵): حس آمیزی، بررسی بیکره بنیاد جهت مندی های بیناوجهی
۹۹	
۱۰۳	۸-۱-۲-۴. یو (۲۰۱۵): عملکرد شناختی استعاره های حس آمیخته

۱-۲-۳-۴. ژانو و هوانگ (۲۰۱۵): بررسی پیکره‌بنیاد صفات حس آمیخته در زبان	۱۰۴
چینی	۱۰۴
۱-۲-۳-۴. جو (۲۰۱۷): مطالعه پیکره‌ای حس آمیزی در زبان کره‌ای	۱۰۵
۲-۲-۴. حس آمیزی در آثار فارسی‌زبانان	۱۰۶
۳-۴. مطالعات عصبی-شناختی بر حس آمیزی	۱۰۸
۱-۳-۴. مطالعات بر روی جنبه‌های شناختی، ادراکی و ژنتیکی حس آمیزی	۱۰۹
۲-۳-۴. مطالعات عصب‌شناختی بر حس آمیزی	۱۱۲
۱-۲-۳-۴. رامچاندران و هوپارد (۲۰۰۱)	۱۱۳
۴-۴. جمع‌بندی مطالب	۱۱۵
فصل پنجم: رویکرد پیکره‌ای به مطالعات حس آمیزی در زبان	۱۱۹
۱-۵. مقدمه	۱۱۹
۲-۵. زبان‌شناسی پیکره‌ای و مفاهیم بنیادی آن	۱۲۰
۱-۲-۵. زبان‌شناسی پیکره‌ای	۱۲۰
۲-۲-۵. رویکرد پیکره‌ای به زبان‌شناسی شناختی	۱۲۱
۳-۲-۵. استعاره در مطالعات پیکره‌ای	۱۲۱
۴-۲-۵. انواع پیکره‌ها	۱۲۳
۵-۲-۵. شم و مشاهده	۱۲۵
۶-۲-۵. رویکرد پیکره‌بنیاد و رویکرد پیکره‌مدار	۱۲۶
۷-۲-۵. نمایندگی	۱۲۷
۳-۵. روش مطالعه پیکره‌ای عبارت‌های حس آمیخته	۱۲۸
۱-۳-۵. طرح کلی مطالعه پیکره‌ای عبارت‌های حس آمیخته	۱۲۸
۲-۳-۵. شیوه‌های استخراج استعاره‌ها از درون پیکره	۱۳۰
۱-۲-۳-۵. جستجوی دستی	۱۳۱
۲-۲-۳-۵. جستجوی رایانشی	۱۳۲
۴-۵. مختصات مطلوب پژوهش در حوزه حس آمیزی در زبان	۱۳۴
۵-۵. معرفی روش پژوهش	۱۳۶
۶-۵. پایگاه داده‌های زبان فارسی	۱۴۱
۷-۵. روش استخراج عبارت‌های حس آمیخته از درون پیکره	۱۴۳
۱-۷-۵. مرحله اول: تدوین فهرست کلیدواژه‌های حوزه حواس	۱۴۴

۱۴۹.....	۵-۷-۲. گام دوم: استخراج رایانشی جملات بالقوه در بردارنده عبارت‌های حس آمیخته
۱۴۹.....	۵-۷-۳. گام سوم: تحلیل‌های دستی
۱۵۰.....	۵-۸. جمع‌بندی مطالب
۱۵۳.....	فصل ششم: حس‌آمیزی در پیکره‌ای از زبان فارسی
۱۵۳.....	۶-۱. مقدمه
۱۵۳.....	۶-۲. آثار مورد استفاده در پیکره
۱۵۶.....	۶-۳. پرسامدترین حوزه‌های مبدأ انتقال حواس
۱۵۶.....	۶-۳-۱. حوزه مبدأ لامسه
۱۵۹.....	۶-۳-۲. حوزه مبدأ چشایی
۱۶۱.....	۶-۴. پرسامدترین حوزه‌های مقصد انتقال حواس
۱۶۱.....	۶-۴-۱. حوزه مقصد شنوایی
۱۶۲.....	۶-۴-۲. حوزه مقصد بویایی
۱۶۳.....	۶-۴-۳. حوزه مقصد بینایی
۱۶۴.....	۶-۵. حواس پنجگانه در جایگاه حوزه مبدأ در توصیف مفاهیم انتزاعی
۱۶۵.....	۶-۵-۱. حوزه مقصد کلام
۱۶۷.....	۶-۵-۲. حوزه مقصد عواطف
۱۶۸.....	۶-۵-۳. حوزه مقصد کش (اعمال)
۱۶۹.....	۶-۵-۴. حوزه مقصد حرکت
۱۷۰.....	۶-۵-۵. حوزه مقصد انسان
۱۷۱.....	۶-۵-۶. حوزه مقصد افکار
۱۷۲.....	۶-۵-۷. حوزه مقصد وضعیت
۱۷۳.....	۶-۵-۸. حوزه مقصد زمان
۱۷۴.....	۶-۵-۹. حوزه مقصد خواب
۱۷۵.....	۶-۵-۱۰. دیگر حوزه‌های مقصد
۱۷۷.....	۶-۶. انواع انتقال‌های حسی در پیکره
۱۷۹.....	۶-۷. الگوی انتقال حواس در زبان فارسی
۱۸۰.....	۶-۸. جمع‌بندی مطالب